

# Як Віталій Перехрестов цілину піднімав

У Віталія Перехрестова стаж роботи механізатором 42 роки. Не варто поспіювати, що вся техніка, на якій довелось працювати йому і ровесникам, не була обладана кондиціонерами і шумопоглинаючими матеріалами. А тому куряви ковтує сповна. «Як бачте, нічого, - жию» - жартує Віталій Костянтинович. - «На Покрову мені виповнилося вже 65. А на цьому залізничці почав працювати з 17 років.»

За плечима у Віталія Перехрестова така рідкісна для нас сторінка в біографії як участь в осовненні казахстанської цілини. Найбільш відомим літературним твором на цю тему є книга Л.І.Брежнєва «Цілина», за написання якої він отримав Ленінську премію. Гадасю, що розповідь Віталія Костянтиновича могла б увійти в цей твір окремою главою. Звичайно, в ті часи її не надрукували б. А ми от спробуємо.

займаний віками чорнозем. Вперше за всі тисячоліття лева наших плугів порушили їх природну досторканість. В Кокчетавській області, в яку я потрапив, був ще більш-менш лісовий ландшафт. У Цілиноградській - суцільне неплідні степи. Зранку наші хлопці чіпляли плуги і їхали на оранку - куди, здавалось, і сам черт не знає. Цілий день хлопці орють, а пізно ввечері повертаються. Ніхто толком не визначав межі полів. Ореш та в ореш - скільки душа забажає,

нових Берг. Рідкісної душі людина. Пізніше, у 80-х роках, його радгосп очолив син. Коли я у 85-му і у 86-му році знову працював у Казахстані, старий Берг був ще живий. Все змінилось. В радгоспі було чи то 20 чи то 30 тисяч гектарів ріллі. Скризь - порядок. Все поля розбито на клітини - в середньому по 400 гектарів кожна. Молоत्ці комбайном одну «клітину», потім переходили на другу. В ті часи до нас, в «Зорю», приходила зверху роз'ярдка - на правляти механізаторів збиралеробстві. Не повинна, нібито, мені й боліти голова, як у першій рік освоення цілини згинули тоді величезний урожай. Все це в минулому. Але чомусь думаю про це. Хтось, можливо, скаже, що Перехрестов - мислитель. Зрештою - хто я такий? Пенсіонер, який чомусь викротив пару гривень на курево. А душа чомусь болить, і не за той рік, відпрацьований на цілині. За нас, теперішніх, таких роботаючих і водночас ніби як неминучі дати раду власній землі...

«СУХИЙ ЗАКОН» БУВ НЕ ЛИШЕ В АМЕРИЦІ

Як жили? У Челкарі багатьох наших механізаторів розмістили по хатах місцевих жителів. У Володаріаці «обцак» був. Ну, а хто був анисунутьи на передній край, у палятках жили. Вітри в тих краях шалені - як дунє, і полєтєла палятка. Пригадую декілька характерних епізодів. Зібрав нашу братію якось Берг та і каже, що зі станції треба перегнати в радгосп сто вантажівок. «Хто вмєє баранку крувати не роботу продавцїи, дивїться - замок зїрваний, прїянкїв чортма, а на прїявку - купа грошей. Так само неочачливо в перукарню якось одеклопо завезли. На ранок його вже не було.



Віталій Перехрестов, 2003, 1956.

## НА ЦІЛИНУ МЕНЕ ВІДПУСКАТИ НЕ ХОТІЛИ

Народився я в Луганську, в сім'ї інтелігентів. Батько - юрист, працював в прокуратурі. Мама в молодості мріяла стати лікарем, а вступила в педінститут, потім вчителювала. Ріс я пацаном сугобогородським, характер мав не покладливий, мене можна сказати, дівр виховував. Тому і пішов вчитися у Луганське училище механізації за номером один, закінчив його, а навесні 56-го року, коли мені ще й 18 не виповнилось, поїхав у Казахстан, на цілину. Ніхто не просив - сам захотів. Тоді підйом патріотичний був. Комсомольці - на освоення цілинних і перелогових земель! Після училища я почав працювати в радгоспі, «Новосвітловський» біля Луганська. Мене відпускати не хотіли. Пішов до директора, кажу - боєт мій двоюрідний, Сашко, їде, а я що - прїий? Відправкою молоді на цілину займався обком комсомолу. На вокзалі всіх нас виводили з оркестром, з палкими мітінговими промовами. Ешелон був довжелезний. Квіти, ліси, юрби виворужаючих. Сльози, напугані слова - все переплелось в один клубок. Незабутні миттєвості!

## ТРУДНОЩІ МИ НЕ ПОМІЧАЛИ

Прибули в Кокчетав. Обласний центр. Величезне село. На все місто - одна доповідка в споруда - обком. «Задрипане містечко, - промайнуло в голові. Далі наш шлях проліг у райцентр - Антонівку, а звідти в Челкар, це кілометрів 40 від райцентру. Поруч і знаходилась наше пристанище - радгосп «Володарський». Згодом трудящі цього радгоспу звернулися до 1-го секретаря ЦК КПРС М.С. Хрущова

Брежнєв. Ми, чесно кажучи, про нього нічого і не знали. Подумавши - висока номенклатура, на яку пролетаріату, такому як я, у принципі, було начати. Ми просто прихали робити свою роботу, орати, сіяти, збирати. Брежнєв у наш радгосп не приїздив. І я на цей факт абсолютно не жалюся. А з точки зору мого тодішнього розуму, взагалі не мало значення хто і в якій посаді інспектував нашу роботу. Всі тоді були рівними - і трактористи, і будь-який начальник із «самого центру».

Техніки у радгосп нагнали море. Принаймні на нашій тракторній бригаді було одних гусеничних тракторів 40-50. По залізничці один за одним йшли ешелони, навантажені «новієм». А ми, в основному, - пацанва. Весняна оранка - пішли ціл у безкрайні степи орати, щось поламалося у тракторі, кидаємо його просто в полі, - їдем лішки на бригаду, і вже дають новий трактор - давай, хлопче, заводь і ори далі! Тільки весени ті покинуті трактори починали стягувати на імпровізовану рембазу. Оглянуть - а там лише ремінь порваний, а все решта ціле. Бувало, із-за незначної поломки, викидали коробку з мостом, ставили нове. Які ж то були витвори тракторної науки? Трактори ДТ-54, С-80. Здавалось, їх конструктори абсолютно не думали, що за кермом цих технічних шедеврів має сидіти людина. А вона, ця людина, повинна чимось дихати, бути незлітнілою, працювати в більш-менш комфортних умовах на весь продовжений робочий день. Нічого цього не було. І над цим ніхто з нас не думав. Ми підкоряли степ, цілину - землі, які тисячоліттями ніхто не ціпав. І от ми перші - це відчуття для нас було вагомим, як відчуття першопроходців, ступивших на берег незвіданого раніше материка. Може, я й зарозуміло кажу. Та не забувайте, що це

Найперша проблема - харчі. Чекаєш, що з «центру» хліба привезуть, а привезуть всякий непотріб, матеріальне стимулювання - швейні машинки, мотоцикли. Це, мабуть, поставники помилялись. Везли «стимули», а поїсти хотілося звичайного хліба. Тим паче, коли після роботи поставив трактор на нічну стоянку - розслабився. Та нічого, проблем великих як таких не було - ми ж молоді, «битовоухі» не обтяжені. саме головне, пригадую, - було дійсно важко, але ці важкоти не відчувалися, ми всі були молодими, а значить - щасливими.

Вперше у житті у тому Казахстані, - розсадили «у» інтернаціональної дружби, я мав нагоду по бачити хто є хто. Село від сел, а відрізнялись їдець, бувало, по всій області, бачив яка різниця. Ось - українське поселення: все добротне, по-хазяйськи, біленькі хатини. А ось тут живуть росіяни: невимушений побут, слабька, присадибна естетика. Та й

## МОЇ ПЕРШІ ЖИВІВА

Навесні ми орали. За оранкою йшла сіявка. А у липні - живіва.



З дружиною Лесею, 1964 рік.



Віталій Перехрестов, 2003, 1956.

## МУЗА ДАЛЕКИХ МАНДРІВ

іх протоколів не складав, за збитки по шкєні не були. Слава Богу, всі живими зосталися! Платили за роботу добре - і грошима, і зерном. Я за живіва 20 центерів пшєнці заробив. Телеграфію в Луганськ до батьків: треба хліб чи ні? Тоді зароблений здаєш назад, береш довідку, і по ній вже в Луганськ можна було забрати зерно. Дозвілля? На нього часу було мало. Інколи з концертами приїздили артисти. Пригадую, приїхав один народний артист Казахстану. Зїбрались ми у клубі. Вийшов він на сцену і почав бринькати на якомусь інструменті - одна палка, два струна. За 20 хвилин всі трактористи із залу змілились. Залишились лише директор радгоспу з активом. А той акин ще півтори години зі сцени бринькав. Казахи у ті часи кочували. Випасали вівць. Жили в юртах. Коли побачили перші трактори - тікали як чорт від лада-на. Плєшкую горілки у них можна було обміняти на два барани. Деякі підприємливі хлопці так і робили. Хоча дістати гор-

пу звернулися до 1-го секретаря ЦК КПРС М.С. Хрущова, щоб погодився назвати радгосп його іменем. Микита Сергєєвич великодушнє «дав добро». А першим секретарем ЦК Компартії Казахстану був тоді наш дорогий Леонід Ілїч

## НЕЗАЙМАНІЙ ВІКАМИ ЧОРНОЗЕМ

То була прекрасна земля. Не-

дидна естетика. Тоді у Казахстані найбільш пристойно виглядали поселення німцєв. Гарні будинки, дороги цєглою вимощєні. Краса! І чому воно так? Директор радгоспу, у який я потрапив, був німєць - Карл Іва-

Ці перші мої живіва буду пам'ятати все життя. Урожай видався неймовірним. Збирали ми його таким, по нинішнім міркам, лахміттям як комбайни С-8, С-6, Сталінець». Почали тоді надходити і комбайни СК-3 з мотором ЗІЛ-120. Рідкісна, я вам скажу, непотріб. Але іншого не було.

Елеваторів для зберігання зерна у Кокчетавській області бракувало. Якійсь ідіот-академік з Москви запропонував дурисівську технологію зберігання врожаю, прямо на полі просто неба, в кагатах, вкритих солом'ю. За його теорією - зіпусувати мав тільки великий верхній шар. Отох весь урожай і складували в полі, в пшєнничних буртах.

На всю область єдиний елеватор був у Кокчетаві, але він мій прийняти, може, відстоєвав 5 врожаю того щєдного 56-го року.

Зерно згнивало у тих кагатах, вважайте, суцільно. Гнїль усю потім розгрібали бульдозерами, а потєтєв прїорювали плужками. Як на це все було дивитися хліборобам, навіть таким



Випусник Луганського училища механізації №1.